

gure eginkizuna

Gure eginkizuna (euskaltzaleon eginkizuna, alegia) haundia da, gaitza, eskerga. Mendetan zehar euskaldunek egin ez duten lana geuk dugu gaiflean, batetik; eta gaurko munduak eten gabe dakazkien aldakuntzei eta aurrerapenei dagokien prestatzea dugu, bestetik. Ez da hori dana; sosik ez baitugu, laguntza ofizialik ez baitugu, gure hizkuntza gaztelu zaharren maillan baitago (eta hauxe ez beti!).

Horiek horrela, euskaltzale guziak lan bizian ari dirala suma liteke kanpotik. Baiñan ez dago horrelakorik. Aspaldiko bolara huntan euskaltzaleak "absolutuei" buruz ari gera karaskan: "Euskera absolutu ahal da?", "Aberria absolutu ahal da?", eta abar. Lanaz arduratu beharreak, gure eginkizun larri eta zailla zatitu, erraztu eta aztertu beharreak, egiazko betekizunari utzi, eta absolutugintzan eta sasi-kritikan gaituzute. Lana sekulan baiño haundiago dalarik, langilleek potto: langilleek lanik ez; zeren-eta "absolutu ote da lanegitea?". Zer asma zitekean maltzurragorik eta gaistoagorik gure herriari azken ukaldia emateko?

Absolutuen sasi-kritika axal hori, bestalde, filosofia berri-tzat aurkeztutzen da; eta gure ezjakifia mugagabea izanik, aurkikunde ikaragarritzat daukagu (eta gure lanari uzteko oifarriztat) mundua bezin zaharrak diran gogoetak. Erabiltzen dan hizkera sasi-zientziazkoa dan ezkeror, ordea, zurturik gelditzen dira batzuk.

Euskera ez da absolutu bat, hizkuntza ez da absolutu bat, aberria ez da absolutu bat. Baiña, nork esan du besterik?

Euskal Herria ez da absolutu bat, eta ba genekien. Baiñan dauden erresumak eta legeak ez dira absolutu bat, eta hau ez zaigu behiñere gogoratzten.

Absoluturik ez dago, Jaungoikoaz kanpo. Batzuen ustez ezta hori ere, Jaungoikorik ez dagoelakoan. Nork esan du inoiz munduan dagoenik ezer absolutua danik? Grezia'ko Heraklito'k, Jesukristo baiño lehenago, hau zion: "dagoen guzia igaro egiten da, iraungi egiten da". Lehenagotik ere, Txina'ko Lao-Tseu'ren "Tao" dalakoa zer da-izana, alegiazko itxura aldakor guzien atzean geldirik dagoen Bakarra baizik? Buddha'ren esakuntza nagusia da ere: "dagoen guzia lillura da". Eta txinatar bere jarraitzaile batek ongi azaltzen zuen absoluturik eza: "Gauza guzien izaera igarakortasunean datza: egiakortasunik ez du, eta oifazeari atxikia da. Egia huntaz ongi ohartzetik jaikitzen da benetako zuhurtasunaren eguzkia. Hori gabe, ezin diteke zifizeko argirik izan".

Erljio guziek, eta betidanik, munduari aldegitia gomen-datu izan dute, munduan absoluturik ez dagoelakoan hain zuen. Joera hortan ez dago "progresismo"-rik batere, beraz.

Su-ta-gar politikaren arazoetan eta eginkizunetan (euskaldun arazoetan eta eginkizunetan batez ere!) sasi-jainkoak agerrez nahia, eta sasi-absolutuak salatzeke herra errabiatur, ez da berez joera berri bat. Mundua bezin zaharra da sasi-absolutuak salatzea. Baiña hortatik atera nahi diran ondorioak, danak euskeraren kontrakoak... lehendik ere ezagutzen genituen!

* * *

Gure herria geure herria da, eta gure hizkuntza geure hizkuntza da. Geureak diralako ditugu maille. Ba dakigu (Euskal Herri'ko zenbait eskualdetan jadanik gertatua dalako) euskera hiri ezker, Euskal Herria bukatuko litzakeala. Nondik nora da absolutu bat Euskal Herria'ren bukaera hori? Nork esan du euskaldunok hori nahi dugunik? Nork esan du inoiz herriaz arduratzea eta abertzaletasuna lotsagarriak-edo diranik, eta izkutatu beharrekoak? Euskal Herria ez da absolutu bat; baiña Euskal Herria ez da Sodoma. Euskaldunak gera, eta gure herria herri gisa bizitzea nahi dugu. Nork lotsatu behar du: herriaren etorkizunaz kezkatzen geranok, ala gure herria hiltzat hartzea proposatzen dutenek?

Aberria ez zaigu absolutu bat. Baiña atzerria ere ez.

Hizkuntza ez zaigu absolutu bat. Baiña negargarria da hori guri entzunaraztea, gure hizkuntza ifiori harrarazi ez diogularik.

Europa'ko edozein herritan jokatu baita gogorkiago bertako hizkuntzaren alde eta herri-nortasunaren alde Euskal Herria'n baiño. Nor da puntu horietaz axolagabeago eta bere hizkuntza baztertzeko gertuago euskalduna baiño?

Praga'n, esate baterako, aski izan da urte askotan politzia bati kalean alemaneraz galdera bat egitea, politziak ezertxo ere erantzun ez zezan; ala txekera hutsez egin zezan, eta zakarki. Inglesez galdetu ezkerro, ordea, politzia horrek berberak... alemaneraz erantzuten zuen maiz.

Gauza bera gertatzen da gaurko egunean Flandre'n: flamenkeraz ez jakitekotan, hobe da askotan, ahal bada, alemanera kaxkarrez galdetzea frantsesez baiño. Erantzuna, halare, bertakoak ez geran ustean, beharbada frantsesez etorriko da. Non dira Euskal Herria'n, erderaz galdetu ezkerro, kasorik ez, ala euskeraz erantzuten duten politziak? Aski da gaur Leuven'en (Lobaina'n) denda baten ezagugarria frantsesez agertzea, ezagugarri hori laister pikutara joan dedin. Gauza bera gertatzen da Gent'en eta Antwerpen'en.

Nola jokatu zuten judutar intelektualek? Ben Yehuda'k garai batean ebaki egin zuen, eta judutarrik bat ere judueraz mintzatzeko gauza ez zalarik (juduera hizkuntza hilla zalako), judueraz baizik aurrerakoan ez hitzegitea erabaki zuen; eta obratu ere bai. Bere semea izan zan lehendabizikoa juduera etxeko hizkeratzat izaten. Agintza hori bete beharrez sortu zan "melizet" zeritzana: liburu zaharretatik ateratako esaera zahar mordoa, intelektualen arteko mintzaira ahula (baiña nahi-ta-ezkoa!). Israel'ek nazio-hizkuntza bakar bat behar zuen, judutarren mintzaira zaharra hain zuzen; eta herriari bidea erakutsi nahiz, intelektualek gogor jokatu zuten, eta juduera nazio-hizkuntza billaka zitekeala erakutsi. Gaur juduerak ba du Agnon idazle bat, Nobel-Saria; eta judutar guziak mintzo dira judueraz. 1947-tik eskola guzietan denboraren 30% Israel'go hizkuntzaz ongi nagusitzen erabiltzen da; eta Israel'go lau Unibertsidadeetan juduera da mintzabide bakarra.

Herri horietan horren "absolutuki" jokatu arren, ez zan "absolutuen" kritikaren izurritea batere zabaldu. Finlandia'n eta Israel'en, esate baterako, nazio-hizkuntzaren kontra jokatu

zuten ere "sozialista" izeneko batzuk. Sueziera eta "yiddish"-era langilleen hizkeratzat onarrarazten saiatu ziran zenbait sasi-ezkeritar. Baiña herriko benetako intelektualek, gurek bezela horrelako katramillatan astirik galdu gabe, judutar herriak behar zituen betekizunetan barrena abiatu ziran. Absolutukeritan gelditu ziranak, aldiz, herriak berak zokoratu zituen.

Noiz zokoratuko guk?

* * *

Politikaren maillan egin ditezkeanak ez dira "JAKIN"-en aipatzeko egokiak.

Jakintzaren aldekoak bai, ordea.

Euskaltzaleok eta "Jakín"-zaleok ba dugu, hain zuzen, zertan lanegiñik, nahi izan ezker. Eta absolutuez ari diranek ere bai.

Gure hizkuntza oso atzeratuta dago; eta ba dago denontzako lanik hizkuntzaren arloetan. Ez dugu hori eskas, ez horixe!

Baiña ba ditugu, berriz ere, gure bidetik baztertu nahi gaituzten batzuk.

Alde batetik, haundi-nahiaren aldetik, goratasunaren aldetik gartzeko arriskua dugu. Labéguérie'k esate baterako, orain dala gutxi hau esan zuen Baiona'n, euskal ikastolen kontrako bere iritzia garbitzeko: "Premiazkoago iruditzen zait (euskaldun eskolak jartzea baiño) Unibertsidadeko irakasleak gertatzea. Horrela, goitik behera jexiaz, irakaskintzara hel gintezke".

Ez dugu guk horrelakorik uste. Herri guzietako pizkundea aztertu ondoren, bidea hori ez dala nabarri agertzen zaigu. Herri guzietan eskolatik Unibertsidadera joan izan da; eta ez alderantziz. Pianoa ikasterakoan ere lehendabizi Czerny jotzen da, eta gero Listz; eta matematiketan lehendabizi aritmetika ikasten da, eta askoz geroago tentsoriala. Labéguérie'k, hortaz, bere jokabidearen aldeko frogak aurkeztu artean, bere iritzia arinki emana dala pentsatzeko eskubidea izango dugu; eta "absolutuen" izurriteari erasten zaiola. Helsinkí'ko Unibertsidadea izan da azkena sueziera kanporatzen;

eta Saigon'en aurten nagusitu zaio (eta ez osoki) vietnamera frantsesari. Gisa da.

Eskola da lehenengo urratsa. Eskola, eta eskolaren ondoren daudenak.

Eskola esatean, betebehar gaitz bat dugula esan behar da. Euskaltzale batzuk, dirudienez, oso lasai gelditzen dira; eta eskolaren eginkizun hau teknika hutsaren xehetasun ttipi batzuen gorabehera dalakoan, pentsatu ere ez dute egiten gure hizkuntzaren altzalzea guzcion arazo ZAIL bat dala. Euskaltzaleon artean dauden diferentziak, halere, ez dira danak xuxenak, sarritan ezjakintasunaren alabak dira, eta ez gutxitan ere ziztrinkeriaren ondorio. Baiña bete-beharra ez da erraza: ez dugu tradiziño bat, gure intelektualek aspaldidanik utzi zuten euskera alde batera, eta gure administrazioa ez da sekulan ere izan euskeraz. Gure literatura eta gure herriaren ahotan bizi dan hizkera, aztertu egin behar da: hau oraindik egiten ez duen euskaltzaleak ez du euskaltzale-izena merezi.

Ba dugu ere diruaren kontua. Gure euskaltzalerik jakintsuenek eta sonatueneak, euskeraren gaurkotzearen eginkizunean buruzagi jarri behar liraken horietxek (iñor aipatu beharrik ba ahal dago?) beren ordurik eta beren indarrrik gehienak bizibeharraz egindako lanetan galtzen dituzte, euskeraren gorabeherak "ameslari" porrokatu batzuen solas-gai gelditurik.

Gure erakunderik inportanteenak berak, laguntzarik ezaz, erdizka baizik ez dira ari; askotan, beren barrango lankideak akitu arte bortxaturik. Zenbat diru erabiltzen du Bizkaia'k esate baterako, erderazko irakaskintzan? Ez dakigu urteko zenbat milloi diran. Euskeraren aldeko elkargo nagusiak, dazkigun lege-eragozpenenez gain, urteko 145.000 pesetaren bidez egin behar ditu bere eginkizun guztiak... Zeren zerbitzutan egon ditekete erakunde bat horrela dagoeño? Galdera hau askok egiten dute. Horra hor oso "errelatibu" ez diran puntuak; baiña gure euskaltzaleek aipatu ere egiten ez dituztenak.

Euskaltzaindia eraberritua dago eta lanean hasia. Gaur buruzagi dauden euskaltzaleek, beren ezagutzapenengatik eta bere nortasunarengatik, gure herriaren konfiantza irabaz dezatekela iruditzen zaigu. Zergatik ez hasiko euskaltzaleok lanean, egiazko problemei aurre egiten? Hortarako euskaltzale guziok alkar aditu behar dugu. Eta ez dugu funtsean besterik nahi. Euskaltzaindia'k du bere hitza,

bere eginkizuna ausarki beteaz eta egoeraren maillako neurriak hartuaz.

Euskera idatziaren aldetik, lehenengo, bai irakurlearen aldetik eta bai argitaratu beharraren aldetik ere, orain dagoen nahaste-borrasteari tenk egin behar zaio. Kondaira-Aurre'tik atera behar gorria dugu: gure kasetak eta liburuak irakurtzeak lotsatu egin beharko ginduzke euskaldunok, eta ez gaitu egiten. Idazkera dago, batetik: orain bezela jarraitzea eziña da. Baiona'ko erabakiek zerbait lagundu dute, gure ustez, batasunaren aldera euskaldun idazleak eramanez; baiña puntu hortaz ere Euskaltzaindia'k moztu behar du eztabaida, iritzi bat garbi jakiñaraziz. Herri modernu guzietan onartu da idazkera bakar bat, eta idazkera hortara moldatzen ez diranez "analfabeto", ez-ikasiak dirala esan ohi da. Noiz gure artean? Euskaltzaindia'k gaurtxe egin beharko luke hori, batere luzatu gabe. Ben Yehuda'ren Judueraren Batzordea hirurogei urte lehenago hasi zan juduera idatziari buruzko lanean, erresuma-laguntza izan baiña. Gaurtxe izan diteke, gure ustez, Euskaltzaindia'ren garaia. Bere eginkizuna betetzen hasi ezkeru, larderia emendatuko zaio eta euskaltzaleon laguntza handiago egingo.

Hiztegiaren aldetik, bigarrenik, nahaspilla ez da txikiagoa. Euskaldunek berek gero eta hobekiago dakite erderaz, eta gero eta okerrago euskeraz. Hau hala izanagaitik ere, euskaltzaleek parre egiten diote gaur hizkuntza landu eta ikasi beharrari; eta, arinke-riaz beterik, gero eta arrotzago idazten dute, gero eta erdaldunago; baiña gero eta gutxiago kezkatzen bide dira beren eragin kaltegarriaz. Absolutuen gogoetari utzi, eta euskera gihartsu batez egiteko kezkaz betetzea beharrezkoa da guxtiz.

Eskolako irakasleen beharra ez da txikiagoa. Eta behar hau larria da. Bihar milla eskolatan euskeraz ari izateko aukera etorriko balitzaigu, zer egingo ote genuke?

Zer irakur dezake gaur, bestalde, euskaldun huts batek, euskaldun eskoletan hezi dan gazteak, alegia? Zertaz mintza diteke euskeraz, "leche condensada" eta "aspiradora" oraindik nola esan erabaki ez badugu? Hau ez bide zaigu ardura; eta gure erakundeek ez dute hauzia garbitu.

Jakiña. Askoz errazago da "absolutu"-ei buruz eta sasi-filoso-

fiez noiz-behinka hitz-asperturen bat egitea... Errazago da hori Atsular'en, Mogel'en eta Gregorio Arrue'ren liburuetan billatuaz euskal etorria piskanaka... euskalduntzea baiño!

Euskaltzaleok: jokabidea eta kezkak guztiz aldatzeko garaia dugu. Osoki dagokie euskaldunei gu gure herriaren zerbitzutan jartzeko eskubidea. Ben Yehuda izan bekigu eredu, eta ez Unamuno.

igara